

Pražský pomník maršála Koněva

Petr Blažek

JEDNÍM Z VÝRAZNÝCH ARTEFAKTŮ V PŘIPRAVOVANÉ STÁLÉ EXPOZICI MUZEA PAMĚTI XX. STOLETÍ BUDE BRONZOVÁ SOCHA SOVĚTSKÉHO MARŠÁLA IVANA STĚPANOVIČE KONĚVA, KTERÁ BYLA PŮVODNĚ UMÍSTĚNA OD POČÁTKU 80. LET NA NÁMĚSTÍ INTERBRIGÁDY V PRAŽSKÉ BUBENČI. ŽIVOTNÍ PŘÍBĚH MARŠÁLA KONĚVA A OSUDY ZMÍNĚNÉ SOCHY BUDOU ZASAZENY DO ŠIRŠÍHO HISTORICKÉHO KONTEXTU KONCE DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY, SOVĚTIZACE ČESKOSLOVENSKA A JEJÍCH DŮSLEDKŮ.

Pomník měl původně vzniknout k třicátému výročí konce druhé světové války. Rada Národního výboru hl. m. Prahy rozhodla svým usnesením z 16. dubna 1974 při této příležitosti vypsát hned tři soutěže najednou — kromě Koněvova monumentu měla vzniknout také Fučíkova socha a plastika Slovenského národního povstání. Soutěž uspořádala ve spolupráci s Českým fondem výtvarných umění a v součinnosti se Svazem českých výtvarných umělců. Dopředu byla určena podoba pomníku: *Bude řešen jako stojící figura maršála Koněva, provedená v bronzu. Součástí soutěžního úkolu je vyřešení soklu a bezprostředního okolí pomníku v rozsahu odpovídajícím konkrétnímu umístění.*¹

Do soutěže, která se odehrávala pouze několik let po srpnové okupaci Československa, se přihlásili pouze dva zájemci (pro srovnání šest návrhů bylo u sochy Fučíka a pět návrhů u plastiky Slovenského národního povstání), jejichž návrhy soutěžní komise vedená ředitelem Galerie hl. m. Prahy Drahomírem Kotkem pro realizaci nevybrala, neboť je nepovažovala za dostatečně kvalitní: sochař Vladimír Relich a sochařka, grafička a medailérka Jarmila Truhlíková-Spěváková.² Nízký počet přihlášených nesouvisel snad pouze s nechutí k soutěženému tématu či předem dané svazuující figurální formě, ale také údajně s vytížeností známých sochařů.³

Rada Národního výboru hl. m. Prahy se na návrh soutěžní komise rozhodla v červenci 1975 vypsát novou soutěž, do které následně přizvala sedm autorů: Františka Adámka, Jana Hánu, Jana Kavana, Karla Kolumka, Zdeňka Krybuse, Vladimíra Relicha a Jarmilu Truhlíkovou-Spěvákovou. Podmínky zůstaly stejné jako u první soutěže. Rozpočet plastiky neměl přesáhnout 1 200 000 Kčs.

¹ *Galerie hlavního města Prahy (GHMP)*, f. Pomníky spravované GHMP, kart. 6, Soutěž na návrh pomníku maršála I. S. Koněva pro Prahu.

² Tamtéž. Protokol o jednání poroty soutěže na návrh pomníku I. S. Koněva pro Prahu.

³ ŠINDELÁŘ, Jan: Dnes už bez šefíků, s. 45.

Maršál Koněv na slavnostním shromáždění na Staroměstském náměstí 6. června 1945 (archiv Petra Blažka)

Pamětní deska maršála Koněva byla na Staroměstské radnici umístěna v letech 1946—2017 (archiv Petra Blažka)

Odhalení pomníku se mělo uskutečnit nejpozději v dubnu 1980, tedy před pětatřicátým výročím osvobození.⁴

Do druhého kola soutěže byly porotou vybrány návrhy Vladimíra Relicha (spolupracoval s architektem Vladimírem Tůmou) a Zdeňka Krybuse (s architektem Josefem Saalem). Porota následně 2. června 1977 vybrala návrh poslední dvojice. Ve svém hodnocení uvedla: *Porota jednomyslným rozhodnutím vybrala toto dílo pro realizaci s tím, že autor v další práci bude znovu studovat fyziognomii hlavy tak, aby portrét vystihl přesněji skutečnou podobu a věk maršála I. S. Koněva v době příchodu do Prahy. Dále porota doporučuje autorovi zabývat se znovu detailem držení květin, dotvořit je do působení přirozenosti.*⁵

IVAN STĚPANOVIČ KONĚV (1897—1973) — sovětský

vojevůdce. Narodil se 28. prosince 1897 v rodině ruského rolníka v obci Lodejno. Původním povoláním byl lesní dělník a tesař. V roce 1917 jako poddůstojník ruské armády vstoupil do bolševické strany. V Rudé armádě zpočátku pracoval jako vojenský komisař. Podílel se na masových represáliích, zejména proti rolníkům. Od poloviny 20. let působil ve velitelských funkcích. Od června 1941 po německém útoku na SSSR velel vojskům Rudé armády. Od května 1944 byl velitelem 1. ukrajinského frontu. Jeho vojska se účastnila karpatsko-dukelské operace, osvobodila koncentrační tábor v Osvětimi, podílela se na berlínské operaci a poté osvobodila značnou část severních, střední a východní Čechy. Dne 9. května 1945 vstoupily pod jeho velením jednotky Rudé armády do Prahy. Dne

28. května 1945 byl maršál Koněv jmenován čestným občanem Prahy.⁶ Dne 6. června 1945 byl prezidentem Edvardem Benešem vyznamenán Řádem Bílého lva. V květnu 1946 byla na Staroměstské radnici v Praze odhalena jeho pamětní deska. V roce 1947 byla po něm pojmenována ulice v Praze 3, huť v Kladně a důl v Dřínově. V letech 1945—1946 byl hlavním velitelem Střední skupiny vojsk na území Rakouska. Poté byl hlavním velitelem sovětských pozemních vojsk a zástupcem ministra ozbrojených sil. Od roku 1950 byl hlavním inspektorem Sovětské armády a zástupcem ministra vojenství. Od roku 1951 byl velitelem Karpatského vojenského okruhu. V letech 1955 až 1960 byl velitelem spojených ozbrojených sil Varšavské smlouvy. V roce 1956 velel sovětským jednotkám, které rozdrtily maďarské povstání. V letech 1960 až 1961 a 1962 až 1973 působil ve Skupině generálních inspektorů Ministerstva obrany SSSR. V letech 1961 až 1962 stál v čele sovětských vojsk v NDR (ve stejné době byla zahájena stavba Berlínské zdi). Ve dnech 8.—14. května 1968 se v Praze zúčastnil oslav osvobození Československa v čele početné vojenské delegace, která prováděla průzkum pro přípravu vojenské invaze. Maršál Koněv zemřel 21. května 1973 v Moskvě.⁷

⁴ GHMP, f. Pomníky spravované GHMP, kart. 6, Podmínky soutěže na návrh pomníku maršála Sovětského svazu I. S. Koněva.

⁵ Výběru se jako členové poroty zúčastnili náměstek primátora hl. m. Prahy ak. malíř Josef Kilián, vedoucí odd. kultury NVP dr. Adolf Svoboda, ředitel GHMP ak. sochař Dobroslav Kotek, inspektor pro kulturu ONV Praha 6 Miloš Kopecký, prof. ing. arch. dr. Jindřich Krize, ak. arch. Václav Hlinský, ak. sochař Jiří Kryštůfek, zástupce NPV ak. mal. Jiří Michálek,

Diplom čestného občanství města Prahy maršálu Koněvovi, 28. května 1945 (Archiv hlavního města Prahy)

Rada Národního výboru hl. m. Prahy vzala 19. července 1977 výsledky soutěže na vědomí a pověřila Galerii hl. m. Prahy realizací sochařské části. Celý pomník měl postavit podnik Výstavba hlavního města Prahy. Po komplikovaném jednání s autorem návrhu, který neúspěšně požadoval oddálení termínu, byla podepsána smlouva na celkovou částku 385 000 Kčs.⁸

Stejně jako při první soutěži bylo stanoveno, že pomník bude umístěn na tehdejším náměstí Interbrigády. Místo bylo zvoleno patrně z několika důvodů. Nedaleko se nacházelo sovětské velvyslanectví a hotel International, kde byly většinou ubytovány sovětské delegace. Poblíž byly také hlavní objekty ministerstva obrany. Někdejší názvy okolních ulic a náměstí, které odkazovaly na legionářskou, ruskou exilovou či prvorepublikovou vojenskou tradici, byly již tehdy dávno minulostí. Původně se ovšem zvažovala jiná místa, jak to dokládají dvě vyjádření Odboru územního plánování a architektury Národního výboru Praha, v nichž se uvažovalo o náměstí Družby v Praze 6 před již zmíněným hotelem International a prostoru Koněvovy třídy v Praze 3. Nakonec zvolená lokalita při třídě Jugoslávských partyzánů byla zpočátku také uváděna, ale jako méně vhodné řešení.⁹

Krybusův návrh figurální sochy v nadživotní velikosti¹⁰ její formou i použitou ikonografií přímo navazoval na poválečný socialistický realismus, který opět ožil v 70. a 80. letech v režimem

ak. sochař Miroslav Pangrác, ing. arch. Dagmar Císařová a ing. arch. Vlastimil Durdík. Přítomni byli také pplk. PhDr. Jaroslav Vegner, zástupce Dílo-VS Daniela Martínková, za GHMP Vladimír Nejezchleb a ing. arch. Milada Pínová. *GHMP*, f. Pomníky spravované GHMP, kart. 6, Protokol o jednání poroty užší soutěže na návrh pomníku I. S. Koněva pro Prahu, 6. 6. 1977.

⁶ *AHMP*, Sb. fotografií (157), I 1642, Diplom čestného občanství města Prahy maršálu Koněvovi, 28. 5. 1945.

⁷ Blíže FIDLER, Jiří: *Koněv. Osvoboditel, nebo okupant?* Universum, Praha 2019.

⁸ Tamtéž. Usnesení RNVP hl. m. Prahy ze dne 19. 7. 1977 č. 321. Srov. ŠINDELÁŘ, Jan: *Dnes už bez šeríků*, s. 45.

⁹ *AHMP*, f. Výtvarná rada NVPM, kart. 1, inv. č. 9, 20. 11. 1973; *Muzeum paměti XX. století*. Sběrka dokumentů k pomníku I. S. Koněva, Stanovisko Komise pro ochranu památkového fondu druhé poloviny 20. století, NPŮ-310/87340/2019.

¹⁰ Bronzová socha měří na výšku 3,55 m. Umístěna byla na čtyřmetrovém žulovém podstavci.

N á v r h DOPORUČENÉ

Upřesnění hospodářské smlouvy č. 303/M1-77/47

VAS NÁVRH SMLOUVY 3520/77 z 11.7.77
 NASE POTVRZENÍ

I. Strany a jejich odpovědní zástupci

Objednavatel **Galerie hl.m.Prahy, Micklovczova 1, Praha 6**
 Odpovědný zástupce objednavatele

Dodavatel Dílo - podnik Českého fondu výtvarných umění, Praha 1
 středisko: Výtvarná služba, Praha I, Politických vězňů 7
 [dále jen Dílo - ČFVU]
 Odpovědný zástupce dodavatele: Dr. Jiří Sluštický

Odvolání odpovědných zástupců stran je účinné vůči druhé smluvní straně dnem, kdy jí bude doručeno písemné oznámení o této změně.

II. Bankovní spojení:

Peněžní částka ve smlouvě uvedená je splatna objednavatelem na účet Díla - ČFVU a SBČS Praha 1, účet č. 11-4913-5.

Název účtu objednavatele

Peněžní ústav **Praha 6** Čís. stavby

Směr. čís. Čís. účtu **4-06-4302-7**

III. Předmět smlouvy

**pomník maršála SBR I.S.Koněva pro Prahu 6-
nám.Interbrigády**

definitivní model plastiky maršála Koněva v měř.1:1 v sadě
 pro odlití do bronzu
 výška včetně plinty 350 cm /figura 330cm, plinta 20 cm/
 autorský dozor při realizaci a osazení
 bez dopravy - zajistí si na svůj náklad objednavatel

IV. Práci provede - výtvarník pověřený na základě usnesení umělecké komise (§ 6 a 7 vyhlášky 149/61 Sb.):

ak.soch. Zdeněk Krybus, Nad alejí 18, Praha 6-Petřiny

V. Dodací lhůty

30.11.1979

VI. Cena:

Dílo(a) je(jsou) zadáno(a) za celkovou částku	385.000.-	Kčs
ke kteréžto částce bude připočtena 6% obchodní přírážka	23.100.-	
podle výnosu MŠK 816/59 § 9, odst. 3	408.100.-	Kčs
slovy čtyřistaosmísticjedno sto Kčs	celkem	Kčs

SI 14 5400-72

Návrh smlouvy na vytvoření Koněvova pomníku (Galerie hlavního města Prahy)

V uvedené ceně nejsou zahrnuty náklady za práce pomocné (řemeslné práce, lešení, doprava apod.), ani náklady za potřebné pomocné prostředky.

VII. Místo plnění

Praha

VIII. Další plnění

1. Bude-li objednatel sám nebo z nařízení vyšších orgánů požadovat změny nebo doplňky, nebo nedodá-li potřebné podklady, resp. podklady, jejichž nutnost se objeví během provádění prací ve lhůtě požadovaných, vyhrazuje si Dílo - ČFVU možnost změny dodacích lhůt, případně změnu ceny.
2. Objednané dílo bude sledováno a posuzováno uměleckou komisí jmenovanou ve smyslu § 6 a 7, vyhl. 149/61 Sb., která rovněž provede ohodnocení úměrnosti honoráře vzhledem k vykonanému dílu.
3. Dílo - ČFVU vyhrazuje si ve smyslu vyhl. č. 22/67 Sb. vystavování splátkových - zálohových listů takto:

1. splátka - návrhy	r.1977/78	148.400.-
2. splátka - def.model 1:1	30.11.79	254.400.-
konečná fakt.-po osazení/aut.donor/		5.300.-

4. Ve smyslu vyhlášky SBČS č. 85/66 o platebním styku souhlasí objednatel, aby fakturované částky byly vybrány inkasním příkazem z jeho účtu.
5. Objednatel žádá - nežádá, aby byl zván k účasti při jednání umělecké komise.
6. Nedojde-li z důvodů na straně objednatele k úplné realizaci výtvarné práce, sjednané touto hospodářskou smlouvou, zavazuje se objednatel, že zaplatí Dílu - ČFVU vzniklou škodu ve smyslu zák. 109/1964 Sb.
7. Modely a návrhy zůstávají jako tvůrčí pomůcka majetkem autora.
8. Objednatel má právo k užití tohoto díla k účelu v této smlouvě vymezenému a bere na vědomí, že k dalšímu nebo jinému užití díla je zapotřebí souhlasu autora (§ 12 autorského zákona).
9. Pro vztahy smluvních stran touto smlouvou založené platí v dalším právní předpisy, které upravují závazkové poměry mezi socialistickými organizacemi, vznikající z hospodářských smluv.

V Praze dne 27.9.1977

v Praze dne 10.10.1977

DÍLO - ČFVU
 státní Výtvarná škola
 P. O. 1, Poštových věží 7
 Tel. 268741, 268742, 268743, 268744
 dodavatel

GALERIE HLAVNÍHO MĚSTA PRAHY
 Mickiewiczova 1
 160 00 Praha 6 - Vršeňany
 objednatel

Mláskovicová

Vyřizuje
 tel. 268741-4

Druhá strana návrhu smlouvy na vytvoření Koněvova pomníku (Galerie hlavního města Prahy)

protežované umělecké tvorbě. Motiv šeríku byl převzat z pomníku Sbratření, který vytvořil prof. Karel Pokorný v letech 1947—1951 pro náměstí v České Třebové. Sousoší znázorňující objetí českého civilisty a sovětského vojáka bylo jako replika později umístěno také ve Vrchlického sadech v Praze.¹¹

Krybus s tímto dílem, které je kritiky ceněno, svému učiteli pomáhal. Monument Koněva navrhl obdobně jako jeho učitel rovněž v nadživotní velikosti. Krybus sám přitom mnoho figurálních velikých soch do poloviny 70. let nevytvořil, což se patrně odrazilo na slabé kvalitě jeho díla. Výjimku tvořil bronzový pomník Klementa Gottwalda, který byl osazen v roce 1960 v tehdejší Gottwaldově (dnešním Zlíně). Ve stejném roce, kdy vyhrál soutěž o podobu Koněvova pomníku, vytvořil sochu Antonína Zápotockého pro pražské náměstí tehdy pojmenované po tomto komunistickém prezidentovi (dnes náměstí Winstona Churchilla). Oba pomníky byly odstraněny v roce 1990.¹²

Architektonické řešení pomníku navrhl ve spolupráci se Zdeňkem Krybusem architekt Josef Saal. Vzhledem k jeho neshodám s porotou, která opakovaně odmítla původní koncepci s kruhovým

ZDENĚK KRYBUS (1923—2007) — akademický sochař. Narodil se 21. srpna 1923 v Kojetíně. Vyrůstal bez rodičů, kteří zemřeli v jeho raném mládí. V roce 1942 studoval na Škole umění ve Zlíně u prof. Vincence Makovského. Původně chtěl být malířem. V letech 1944 až 1945 pracoval v dílnách barrandovských filmových ateliérů v Praze. V letech 1945—1949 studoval na Akademii výtvarných umění v Praze v ateliéru monumentálního sochařství prof. Karla Pokorného. V letech 1951 až 1954 byl jeho aspirantem a v letech 1954 až 1955 asistentem. V letech 1972 až 1975 pracoval jako docent na katedře výtvarné výchovy Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Vytvořil řadu angažovaných pomníků a plastik. Zemřel 3. ledna 2007 v Praze.

Maketa Koněvova pomníku a jeho autor Zdeněk Krybus na náměstí Interbrigády (Galerie hlavního města Prahy)

¹¹ Pražská replika byla původně v roce 1960 umístěna před Fantovu budovu Hlavního nádraží. V souvislosti se stavbou metra linky C byla dočasně přemístěna do budovy Federálního shromáždění. V roce 1988 byla umístěna při hlavní cestě ve Vrchlického sadech poblíž Bolzanovy ulice. Blíže ŠINDELÁŘ, Jan: Dílo nade všechna slova vypovídající. Příběh sousoší Sbratření. *Paměť a dějiny*, 2020, 2, s. 3—14.

¹² Blíže MALÁ, Alena (ed.): *Slovník českých a slovenských výtvarných umělců*. Sv. VI. Výtvarné centrum Chagall, Ostrava 2001.

8

30. 11. 1978

Odbor kultury MV hl. m. Prahy,
k rukám s. insp. Michálka,

Staroměstské nám. 4,
P r a h a 1 - Staré Město.

podklady pro jednání komise
ÚV KSČ o pomníku I. S. Koněva

680/78

Vážený soudruhu inspektore,

v příloze Vám zasíláme jako podklad pro jednání komise ÚV KSČ 1 paré architektonické studie na výstavbu pomníku maršála SSSR I. S. Koněva v Praze 6 - Dejvicích na náměstí Interbrigády u Třídy Jugoslávských partyzánů.

Vítězný návrh na pomník od autorů zasl. umělce akademického soch. Zdeněk K r y b u s e a ing. arch. Vratislava R ů ž i ě k y vyšel ze soutěže vypsané radou MVP dne 8. 7. 1975. Výsledek soutěže byl vzat radou MVP na vědomí dne 19. července 1977 pod č. 321.

Výtvarná rada MVP schválila výsledek soutěže na své zasedání dne 12. 9. 1978. Model pomníku v hlíně v měřítku 1 : 1 a architektonicko-výtvarné řešení schválila komise ČFVU pro spolupráci architekta s výtvarníkem v atelieru autora dne 16. 6. 1978. Ideová rada MK posoudila model i architekturu v atelieru autora a schválila je 11. 10. 1978.

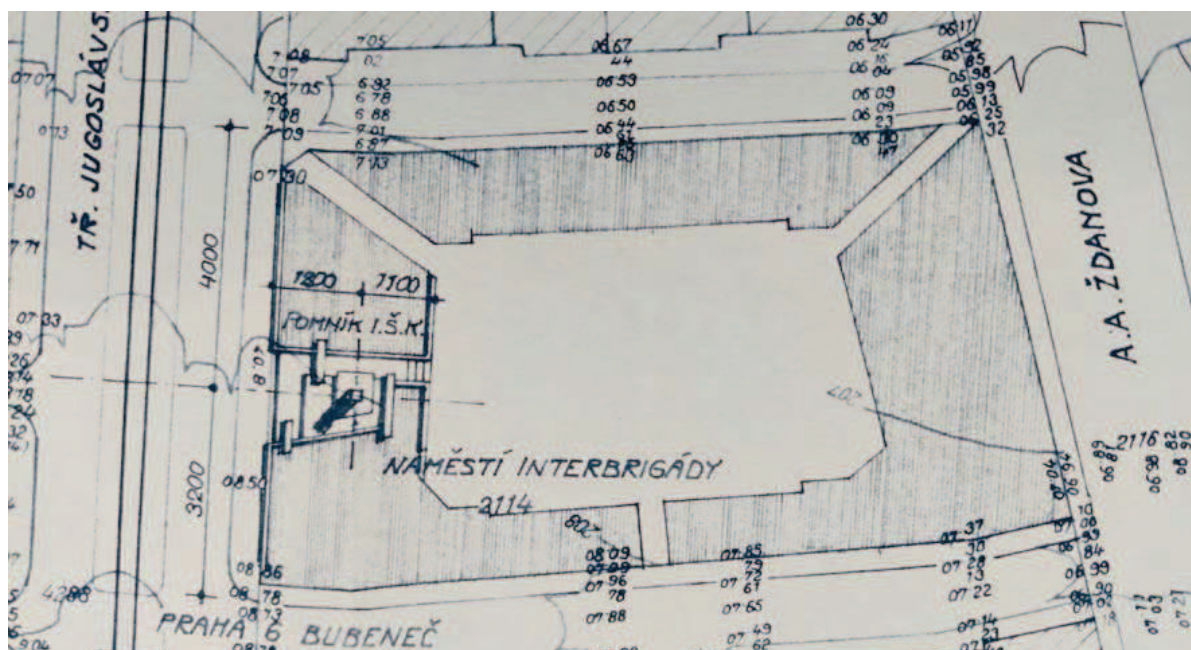
Informujeme Vás o tom, že model v hlíně i architektonické řešení jsou připraveny k případné prohlídce v atelieru autora v Praze 6 - Sedlci. Zasl. umělec Zdeněk Krybus nám sdělil, že fotografickou dokumentaci předal osobně v pořadovném počtu na ÚV KSČ s. Horákovi a na MV KSČ s. Pavlové.

Dobroslav Kotek, ak. soch.
ředitel Galerie hl. m. Prahy

Příloha: 1 paré architektonické studie

Galerie hl. m. Prahy
16000
10000

D. Kotek
30. 11. 78

Detail jednoho z plánů vytvořených architektem Vratislavem Růžičkou v roce 1978 (Galerie hlavního města Prahy)

plató a komolým kuželem a žádala skromnější řešení,¹³ se nakonec Krybus rozhodl spolupráci s ním ukončit, což oznámil porotě 14. prosince 1977.¹⁴ V lednu 1978 byl osloven zkušený architekt Vratislav Růžička (1929—1990),¹⁵ který po srpnu 1968 patřil k nejvíce protežovaným tvůrcům (vedle jiného pracoval pro sovětské velvyslanectví v Praze). Růžička akceptoval všechny připomínky poroty a v červnu 1978 odevzdal architektonický návrh, za nějž podle smlouvy obdržel celkem 75 000 Kčs.¹⁶ Výsledný návrh pomníku včetně architektonického řešení schválily následně odborné komise Národního výboru hl. m. Prahy, ministerstva kultury ČSR a ÚV KSČ.¹⁷

V průvodní zprávě k projektu Růžička v létě 1978 navrhl, aby součástí pomníku byla bronzová deska obsahující výsostně ideový text informující o zásluhách I. S. Koněva a Rudé armády na našem osvobození. Dva návrhy textu napsal pracovník Vojenského historického ústavu Jaroslav Vegner, který se také jako konzultant účastnil práce poroty. Krybus již na podzim 1978 dokončil hliněný model pomníku, jehož podobu schválili členové Ideové rady pro péči o památníky, pomníky a pamětní desky při Ministerstvu kultury ČSR.¹⁸ Stavbu pomníku, která začala 25. února 1980, zajišťoval

¹³ GHMP, f. Pomníky spravované GHMP, kart. 6, Protokol o jednání poroty užší soutěže na návrh pomníku I. S. Koněva pro Prahu, 6. 6. 1977; Tamtéž. Zápis z konzultace poroty soutěže na návrh pomníku I. S. Koněva s autorem architektonického řešení vítězného návrhu — ak. architektem Josefem Saalem, 20. 7. 1977; Tamtéž. Dopis Josefa Saala náměstkovi primátora hl. m. Prahy Josefu Kiliánovi, 23. 9. 1977; Tamtéž. Protokol o jednání poroty soutěže na návrh pomníku I. S. Koněva pro Prahu — architektonická část, 17. 11. 1977.

¹⁴ Tamtéž. Dopis Zdeňka Krybuse porotě soutěže pro postavení pomníku I. S. Koněva v Praze 6, 14. 12. 1977.

¹⁵ Tamtéž. Dodatek. Zápis z jednání mezi autorem výtvarné části pomníku, zasloužilým umělcem Zd. Krybusem, a ak. arch. V. Růžičkou ze dne 24. 1. 1978.

¹⁶ Tamtéž. Zápis o odborném jednání umělecké komise pro spolupráci architekta s výtvarníkem, konaném dne 30. 6. 1978 v klubu Mánes; Tamtéž. Hospodářská smlouva o dodávce výtvarného díla, 26. 7. 1978.

¹⁷ Tamtéž. Dopis ředitele GHMP Dobroslava Kotka odboru kultury NVP, 30. 11. 1978.

¹⁸ Tamtéž. Dopis s informací o jednání Ideové rady pro péči o památníky, pomníky a pamětní desky zřízené při ministerstvu kultury ČSR, 17. 10. 1977.

Zpráva ČTK o odhalení pomníku maršála Koněva v Bubenči 9. května 1980

V Praze odhalen pomník maršála Koněva

PRAHA 9. května (ČTK) — Při příležitosti oslav 35. výročí osvobození Československa Sovětskou armádou byl v pátek na náměstí Interbrigády v Praze odhalen pomník maršála Ivana Stěpanoviče Koněva, dvojnásobného hrdiny Sovětského svazu, hrdiny ČSSR a čestného občana hlavního města Prahy.

Po státních hymnách ČSSR a SSSR přivítal na slavnostním aktu pražský primátor Zdeněk Zuska předsedu vlády ČSSR Lubomíra Štrougala a další členy předsednictva ÚV KSČ Vasilu Biľaka, Karla Hoffmanna, Václava Hůlu, Aloise Indru, Antonína Kapka, Josefa Kempného a Josefa Korčáka, kandidáta předsednictva ÚV KSČ Miloše Jakeše, tajemníky ÚV KSČ Mikuláše Beňa, Jana Fojtíka, Josefa Hamana a Josefa Havlína a členku sekretariátu ÚV KSČ Marii Kabrhelovou. Odhalení pomníku se zúčastnili také zástupci orgánů a organizací Národní fronty, generalita ČSLA a další představitelé našeho politického, veřejného a kulturního života.

Přítomni byli rovněž velvyslanec SSSR v ČSSR Alexandr Botvin, delegace Sovětské armády a Sovětského výboru bývalých účastníků války vedená hrdinou Sovětského svazu generálem armády Alexandrem Lučinským a velitel Střední skupiny sovětských vojsk v ČSSR generálplukovník Dmitrij Jazov.

Mezi hosty byli další představitelé zastupitelských úřadů socialistických zemí v Československu.

Slavnostní projev přednesl člen předsednictva ÚV KSČ a vedoucí tajemník městského výboru KSČ v Praze Antonín Kapek. S pozdravným projevem poté vystoupil hrdina Sovětského svazu generál armády Alexandr Lučinskij.

Pomník je dílem zasloužilého umělce akademického sochaře Zdeňka Krybuse. Bude navždy připomínat historické májové dny roku 1945.

Slavnostní akt byl zakončen Internacionálou.

Rudé právo, roč. 60, č. 110 (12. 5. 1980), s. 2.

národní podnik Konstruktiva, kamenické práce provedl Průmysl kamene z Příbrami a samotná bronzová socha byla odlita v Závodech umělecké kovovýroby (Zukov) Praha. Samotná stavba na náměstí Interbrigády byla zahájena na konci března 1980. Podle předávacího protokolu byly náklady na stavební práce vyčísleny ve výši 1 841 000 Kčs.¹⁹

Odhalení pomníku bylo naplánováno na 9. květen 1980 v 10 hodin dopoledne. Již od 5. května 1980 byl monument střežen příslušníky SNB z příslušné obvodní správy, kteří měli také zajistit omezení veřejné hromadné dopravy a odstranění eventuálních parkujících vozidel.²⁰ Slavnostní odhalení se odehrálo bez komplikací a v typickém dobovém duchu. Pódium, řečnický pultík a červenou zakrývací roušku připravil podnik hl. m. Prahy PRAGOPROPAG.²¹ Ozvučení akce zajistilo Ředitelství

¹⁹ ŠINDELÁŘ, Jan: Dnes už bez šefků, s. 46.

²⁰ GHMP, f. Pomníky spravované GHMP, kart. 6, Dopis ředitele GHMP Dobroslava Kotka OS SNB Praha 6, 2. 4. 1980.

²¹ Tamtéž. Dopis ředitele GHMP Dobroslava Kotka podniku hl. m. Prahy PRAGOPROPAG, 1. 4. 1980.

Antonín Kapek při odhalení Koněvova pomníku (Archiv hlavního města Prahy)

Odhalení Koněvova pomníku 9. května 1980 (Muzeum paměti XX. století)

telekomunikací Praha.²² Hlavní kulisu vytvořili pionýři z okolních škol a čestná vojenská stráž. Akce se zúčastnila většina stranického a státního vedení s výjimkou generálního tajemníka ÚV KSČ a prezidenta ČSSR Gustáva Husáka. Důvodem byl patrně jednak další program související s oslavami konce druhé světové války včetně velké manifestace na Letenské pláni a večerní recepce na Pražském hradě, ale také předchozí pohřeb jugoslávského vůdce Josipa Broze Tita 8. května 1980. V Bubenči byl naopak přítomen sovětský velvyslanec Alexander Botvin, vedoucí sovětské delegace gen. Alexander Lučinskij a velitel okupačních sovětských vojsk v Československu genplk. Dmitrij Jazov. Hlavní projev přednesl vedoucí tajemník pražského městského výboru KSČ a člen předsednictva ÚV KSČ Antonín Kapek. Jak druhý den informovalo *Rudé právo*, *slavnostní akt byl zakončen Internacionálou*.²³

Až dva měsíce po odhalení byla stavba zkolaudována odborem výstavy Obvodního národního výboru v Praze.²⁴ A ještě o několik dnů později byla na místo instalována bronzová deska s nápisem, která se do slavnostního odhalení nestihla dokončit, neboť Městský výbor KSČ v Praze schválil text oslavující maršála Koněva s velkým zpožděním. Návrh zhotovil ředitel Galerie hl. m. Prahy, sochař Dobroslav Kotek. Deska měla rozměr 230 x 52 cm, odlita byla v podniku Českého fondu výtvarného umění Dílo. Byl na ni dvojjazyčný nápis: *Významný vojevůdce maršál Sovětského svazu Ivan Stepanovič Koněv, dvojnásobný hrdina Sovětského svazu a hrdina Československé socialistické republiky, velitel vojsk 1. ukrajinského frontu, která zachránila 9. května 1945 Prahu před zničením*.²⁵

Pomník následně udržovala Galerie hl. m. Prahy, která ho měla ve svém vlastnictví třicet let. Několikrát se dočkal rekonstrukce. Usnesením Zastupitelstva hl. m. Prahy z 25. března 2010 byl předán do vlastnictví Městské části Praha 6.²⁶

²² Tamtéž. Dopis ředitele GHMP Dobroslava Kotka Ředitelství telekomunikací Praha, 1. 4. 1980.

²³ V Praze odhalen pomník maršála Koněva. *Rudé právo*, 12. 5. 1980, s. 2.

²⁴ GHMP, f. Pomníky spravované GHMP, kart. 6, Kolaudační rozhodnutí, 12. 6. 1980.

²⁵ GHMP, f. Pomníky spravované GHMP, kart. 6, Zápis o předání a převzetí bronzové desky a nápisu na soklu pomníku I. S. Koněva pro Prahu 6 ze dne 16. 6. 1980.

²⁶ *Muzeum paměti XX. století*, Sbírková dokumentů k pomníku I. S. Koněva, Usnesení Zastupitelstva hl. m. Prahy z 25. 3. 2010.

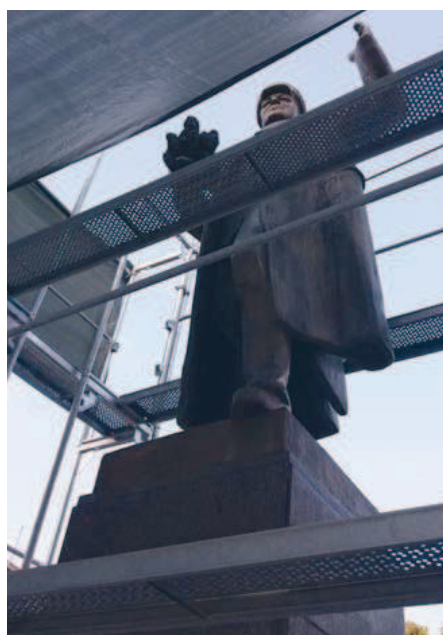

Koněvova socha s vysvětlujícími tabulkami v roce 2018 (Wikimedia Commons)

Na rozdíl od jiných pomníků z komunistického období Koněvova socha přežila vlnu jejich odstraňování po roce 1989, která také zasáhla Leninovu sochu na nedalekém Vítězném náměstí (v letech 1952—1990 neslo název náměstí Říjnové revoluce). V dokumentaci k pomníku je bez bližších podrobností uvedeno, že o odstranění pomníku usilovalo jedno z místních sdružení Občanského fóra.²⁷ Jedním z důvodů neúspěchu zmíněného návrhu byla patrně přítomnost Sovětské armády na československém území až do června 1991 a vliv předchozí oficiální interpretace událostí spojených s Pražským povstáním a koncem druhé světové války.

Koněvův monument byl naopak v roce 1991 odstraněn v polském Krakově, kde byl přitom odhalen teprve v roce 1987. Socha byla převezena do ruského města Kirov, kde byla restaurována a instalována na náměstí.²⁸

Přibližně od roku 2015 se Koněvův pomník stal předmětem velkého konfliktu, do nějž postupně stále silněji promlouvala také ruská strana zejména prostřednictvím ministerstva zahraničí. Plastika byla opakovaně polévána červenou barvou a popisována nápisy odkazujícími na

V souvislosti s opakovaným pomalováním pomníku byla Koněvova socha v létě 2019 zakryta plachtou (foto Petr Blažek)

²⁷ Doslova je zde uvedeno: *Pomník je velmi kontroverzním uměleckým dílem, v 90. letech žádalo Občanské fórum Baterie jeho odstranění, ke kterému však nedošlo. Každoročně dochází k jeho poškozování jak vandaly, tak poškozování vědomému s politickým podtextem. Muzeum paměti XX. století, Sběrka dokumentů k pomníku I. S. Koněva, Usnesení Zastupitelstva Městské části Praha 6 č. 120/19, Příloha technické parametry.*

²⁸ Koněvovy sochy jsou také na Slovensku (Svidníku), na Ukrajině (Charkov) a v Rusku (Kubinka v Tverské oblasti, Bělorod, Nižnij Novgorod, Omsk a Vologda).

Koněvova socha s vysvětlujícími tabulkami v roce 2018 (Wikimedia Commons)

potlačení maďarské revoluce v roce 1956 či srpnovou okupaci Československa. Autoři těchto nápisů však nebyli zjištěni; nabízí se tedy otázka, zda se nejednalo o záměrnou provokaci.

Vedení městské části Praha 6 bylo v reakci na rostoucí napětí oběma stranami vyzýváno, aby pomník odstranilo, či naopak ponechalo na svém místě. Nejdříve zvolilo kompromisní řešení, když na návrh starosty Ondřeje Koláře rozhodlo v roce 2018 o vytvoření nových desek v češtině, angličtině a ruštině s informacemi o kariéře maršála Koněva včetně jeho podílu na zločinech Sovětského svazu. Znění vysvětlujícího textu navrhl vojenský historik Eduard Stehlík: *Maršál Ivan Stepanovič Koněv velel 1. ukrajinskému frontu, jehož jednotky byly nasazeny k závěrečnému útoku na Berlín a osvobodily severní, střední a východní Čechy a jako první vstoupily 9. května 1945 do Prahy. Na podzim 1956 řídil potlačení maďarského povstání sovětskou armádou a jako velitel Skupiny sovětských vojsk v Berlíně se v roce 1961 podílel na řešení tzv. druhé berlínské krize výstavbou Berlínské zdi. V roce 1968 osobně zaštitil zpravodajský průzkum před vpádem vojsk Varšavské smlouvy do Československa.*

Proti textu se v otevřeném dopise v lednu 2018 společně ohradili velvyslanci Ruska, Běloruska, Arménie, Ázerbájdžánu a Kazachstánu, kteří kritizovali postup místních politiků: *Natolik zásadní otázky státní politiky nemůžou být ponechány orgánům místní samosprávy. Počítáme s porozuměním a podporou v otázce zachování pomníku I. S. Koněva v původní podobě.*²⁹

Zmíněný kompromis v podobě tabulek nepomohl zastavit eskalaci konfliktu o pomník, v jehož blízkosti se začaly konat pravidelně demonstrace. Pomník byl opět několikrát pomalován. Dne 12. září 2019 proto rozhodlo Zastupitelstvo městské části Praha 6 o definitivním přemístění sochy maršála Koněva z původního místa a vypsání otevřené výtvarné soutěže na zhotovení *památníku osvobození Prahy na konci druhé světové války*. Rada městské části byla současně pověřena nalezením důstojného uplatnění Koněvovy sochy, *nejlépe v některé z paměťových institucí.*³⁰

²⁹ MOŠPANOVÁ, Eva: Pražskou sochu maršála Koněva řeší velvyslanci i ruské ministerstvo. Česká strana neskrývá překvapení. *iROZHLAS.cz*, 4. 1. 2018, viz https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/socha-marsala-koneva-tabulky-rusko-velvyslanectvi-ministerstvo_1801041200_mos (poslední přístup 26. 9. 2021).

³⁰ *Muzeum paměti XX. století*, Sběrka dokumentů k pomníku I. S. Koněva, Usnesení Zastupitelstva městské části Praha 6 č. 120/19 ze dne 12. 9. 2019, Pomník maršála Ivana Stepanoviče Koněva.

depozitář

Koněvova socha uložená ve skladu uměleckých předmětů v roce 2020 (foto Petr Blažek)

Návrh umístění sochy I. S. Koněva v Domě pážat vytvořil v roce 2020 architekt Tomáš Hradečný (Wiki-media Commons)

Pomník nikdy nebyl zapsán v Centrální evidenci válečných hrobů, spravované Ministerstvem obrany České republiky podle zákona č. 122/2004 Sb., o válečných hrobech a pietních místech.³¹ Stoupenci setrvání Koněvova pomníku na náměstí Interbrigády se přesto pokusili jeho přesun zastavit tím, že požádali o jeho prohlášení za nemovitou kulturní památku. Národní památkový ústav tyto žádosti v listopadu 2019 odmítl s odkazem na postoj příslušné komise, podle níž se jedná o nedostatečně kvalitní umělecké dílo.³²

Městská část Praha 6 postupně jednala s několika institucemi o využití sochy po jejím plánovaném přesunu z původního místa. Po neúspěšném jednání s Vojenským historickým ústavem a Galerií hl. m. Prahy nabídla po osobní schůzce 20. ledna 2020 nakonec tento artefakt Muzeu paměti XX. století, které krátce předtím založilo hlavní město Praha jako zapsaný ústav.³³ Po souhlasu správní rady muzea 3. dubna 2021 byla následně uzavřena smlouva s Městskou částí Praha 6 o výpůjčce na deset let.³⁴

Dne 3. dubna 2020 nechalo vedení městské části Praha 6 Koněvovu sochu přemístit do skladu uměleckých předmětů Artex Art Save. Zde čeká na stavební úpravy Domu pážat, aby zde mohla vzniknout stálá expozice Muzea paměti XX. století, již bude součástí. Situace okolo Koněvovy sochy se postupně uklidnila, i když ruská strana opakovaně prostřednictvím ministra zahraničí Sergeje Lavrova žádala, aby byla socha umístěna buď na území ruského velvyslanectví v Praze či na pohřebišti sovětských vojáků na Olšanských hřbitovech. ■

³¹ Blíže webové stránky Ministerstva obrany ČR, viz <https://www.valecnehroby.army.cz/evidence-valecnych-hrobu> (poslední přístup 26. 9. 2021).

³² *Muzeum paměti XX. století*, Sbíрка dokumentů k pomníku I. S. Koněva, Stanovisko Komise pro ochranu památkového fondu 20. století Národního památkového ústavu ze dne 5. 11. 2019, č.j. NPU-310/87340/2019.

³³ *Muzeum paměti XX. století*, Sbíрка dokumentů k pomníku I. S. Koněva, Dopis místostarosty Městské části Praha 6 Mgr. Jana Laciny.

³⁴ *Muzeum paměti XX. století*, Zápis ze zasedání správní rady Muzea paměti XX. století konaného dne 1. 7. 2020.